

DİVAN EDEBİYATI ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

The Journal of Ottoman Literature Studies

ULUSLARARASI HAKEMLİ AKADEMİK DERGİ

Sayı 29, İstanbul 2022, 957-974

DERVİŞ HASAN MEDHÎ'NİN "TERCEME-İ ŞEH-NÂME-İ FİRDEVSÎ" ADLI ESERİNİN BİLİNMEYEN BİR NÜSHASI

S. Zehra Akarvardar Koçak

Doktora öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
(zehraakarvardar@gmail.com), ORCID: 0000-0001-7197-2569/ **PhD student, İstanbul Medeniyet University**
Faculty of Arts and Humanities Turkish Language and Literature Department

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

Geliş Tarihi/Received: 31.08.2022

Kabul Tarihi/Accepted: 15.09.2022

Yayın Tarihi/Published: 30.12.2022

Yayın Sezonu: Güz

Atıf/Citation

Koçak Akarvardar, S. Zehra (2022), "Derviş Hasan Medhî'nin "Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî" Adlı Eserinin Bilinmeyen Bir Nüshası", Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, 29, 957-974.

Koçak Akarvardar, S. Zehra (2022), "An Unknown Copy of Dervish Hasan Medhi's "Terceme-i Shah-nâme-i Firdavsi", Journal of Ottoman Literature Studies, 29, 957-974.

*Bu makale iThenticate programıyla taranmıştır.
This article was checked by iThenticate.*

Derviş Hasan Medhî'nin “Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî” Adlı Eserinin Bilinmeyen Bir Nüshası

Özet

Firdevsî'nin anıtsal eseri Şeh-nâme dünya klasikleri arasında mühim bir yere sahiptir. Eser, İran'ın millî destanı kabul edilmekle birlikte şöhreti bu coğrafya ile sınırlı kalmamış farklı kültür havzalarına ulaşarak tesir dairesini genişletmiştir.

Şeh-nâme bu tanınırlığını müellifin birçok şaire ilham kaynağı olan üslûbunun yanında farklı dillere tercüme edilmesine borçludur. Osmanlı dönemindeki ilk Türkçe tercümesi II. Murad dönemine tekâbü'l eden esere padişahlar da ilgi göstermiştir. Bu padişahlardan biri olan II. Osman eserin tercüme edilmesini emretmiş ve bu vazifeyi uzun süre sarayda kıssa-hân olarak bulunan Derviş Hasan Medhî'ye vermiştir. Eser iki cilt halinde tercüme edilmiş, bir seti padişaha bir seti muhtemelen Dârüssaâde Ağası Mustafa Ağa'ya sunulmak üzere iki set şeklinde hazırlanmıştır. Bu tercümeyle dair mevcut nüshalar dünyanın farklı kütüphanelerindeki üç nüshadan ibaretti. Bu çalışmada, bahse konu tercümenin tarafımızca tespit edilen dördüncü nüshası tanıtılmıştır. Nüshayı tanıtmaya başlamadan önce Şeh-nâme tercümeleri, müellifin kimliği ve eserlerinden bahsedilmiş ardından tespit edilen nüshanın özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Şeh-nâme, Derviş Hasan Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, II. Osman.

An Unknown Copy of Dervish Hasan Medhi's “Terceme-i Shah-nâme-i Firdavsî”

Abstract

Firdavsî's monumental work Shah-nâme has an important place among the world classics. Although the work is regarded as the national epic of Iran, its fame was not limited to this geography, but expanded its circle of influence by reaching different cultural basins.

Shah-nâme owes this recognition to the author's style, which inspired many poets, as well as its translation into different languages. The first Turkish translation in the Ottoman period corresponded to the reign of Murad II, and the sultans also showed interest in the work. One of these sultans, Osman II, ordered the work to be translated and assigned this task to Dervish Hasan Medhî, who had been in the palace as a short storyteller for a long time. The work was translated in two volumes, one set to be presented to the sultan and one set probably to Mustafa Agha, the Dârüssaâde Agha. The existing copies of this translation consist of three copies in different libraries around the world. In this study, the fourth copy of the translation identified by us is introduced. Before introducing the copy, the translations of Shah-nâme, the identity of the author and his works were mentioned, and then information about the features of the identified copy was given.

Keywords: Şeh-nâme, Derviş Hasan Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, Osman II.

Giriş*

Doğu'nun *İlyada'sı* olarak kabul edilen *Şeh-nâme* yazıldığı günden bu yana geniş bir sahanın edebî geleneği üzerinde önemli tesirler bırakmıştır. Ebu'l-Kâsım Firdevsî (934-1020?) eserini İran'ın ulusal tarihi, kahramanlık destanları, sözlü anlatıları ve daha önce yazılan eserlerden derleyerek yaklaşık 35 yıl zarfında tamamlamıştır. Mesnevi nazım biçiminde yazılan eserde İran'ın İslamiyet'i kabul etmeden önceki bin yıllık tarihi, mitolojisi ve kahramanlık hikâyeleri bir araya getirilmiş, eser böylece söz konusu coğrafyanın millî destanı hâline gelmiştir (Yıldırım, 2016: 20-21).

Tercüme vasıtasıyla eserin şöhreti zamanla yayılmış, *Şeh-nâme* önce Selçuklular sonra Osmanlı dönemi edebî literatüründe kendine yer edinmiştir. Eserin Osmanlı döneminde bilinen ilk tercümesi, Arapça ve Farsça birçok eserin Türkçeye tercüme edilmesini sağlayarak Osmanlı Türk kültürünün gelişmesine önemli katkılarda bulunmuş II. Murad (1421-1451) dönemine aittir (İnalçık, 2020: 171). Bu dönemde yapılan mensur tercüme Şerîfî'nin 1510 tarihinde tamamladığı manzum çeviri takip etmiştir. Bu manzum tercümeden sonra eser, II. Osman (1618-1622) döneminde yine mensur olarak Derviş Hasan Medhî tarafından tercüme edilmiştir. Bu çalışmanın konusu Medhî'ye ait tercümenin yeni tespit edilen bir nüshasından ibarettir.

Bahse konu *Şeh-nâme* tercümesinin bugüne kadar üç yazması bilinmekteydi. Bunlardan Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi, Celcing Nr.1 ve Fransa Millî Kütüphanesi, Suppl. Turc.326'da bulunan nüshalar birinci cilt, St. Petersburg State Üniversitesi Kütüphanesi, 1378¹ numarada bulunan nüsha ise ikinci cilde aittir. Bu çalışmada eserin daha önce bilimsel yayınlarda varlığından söz edilmeyen University of California Los Angeles Library, Special Collections, 332 numarada bulunan nüshası tanıtılmıştır.

Şeh-nâme'nin Türkçe Tercümeleleri

Birçok kez tercüme edilen eserin Osmanlı döneminde yapılan ilk Türkçe tercümesi II. Murad dönemine tarihlendirilmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine 1518 numarada kayıtlı bulunan mütercimi belirsiz iki ciltlik bu mensur tercümenin istinsah tarihi olan 854/1450-1451 senesi, ikinci cildin 328a sayfasında "*Resûlullah hazretinin hicretinden sekiz yüz elli dördüncü yılda Sultan Murad Han emriyle Türkiye tercüme olundu*" ifadesiyle belirtilmektedir (Kuğu, 2017: 10).² Sonraki tercüme ise Memlük sultanı Kansu Gavrî'nin (1501-1516) emriyle Şerîfî adıyla bilinen Hüseyin b. Hasan b. Muhammed el-Hüseynî el-Hanefî tarafından yapılan manzum çeviridir. *Şeh-nâme*'nin tek manzum Türkçe tercümesi olan bu eser, Mısır'da 10 yıl içinde tamamlanarak 1510 tarihinde Kansu Gavrî'ye sunulmuştur. Eserin Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sırasında saraya getirildiği ve büyük bir bölümü İstanbul'da olmak üzere yaklaşık on adet istinsahı olduğu bilinmektedir (Kültürel ve Beyreli: 1999/I: V.). Çalışmanın konusu olan Derviş Hasan Medhî'ye ait tercüme ise II. Osman'ın (1618-1622) emriyle 1620-1621 tarihlerinde kaleme alınan mensur bir çeviridir. Bu esere daha sonra ilgili başlıkta değinilecektir. Eserin bir diğer mensur tercümesi Derviş Osman'a aittir. Bu tercümenin Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi 2070 numarada bulunan nüshası 1655 tarihinde istinsah edilmiştir. Mütercim esere kısa bir hamdele ve salvele ile başladıktan sonra meddah olduğunu, Farsça bildiği için Firdevsî'nin *Şeh-nâme*'sini okuyabildiğini, eser meddahlar tarafından nakledilmediği için kendisinin bazı kısımlarını çıkarıp Türkçeye tercüme ettiğini, eserin bu hâlinin dostları tarafından beğenildiğini ve kendisinden bundan böyle

* Bu çalışmanın oluşum sürecinde değerli görüşlerini esirgmeyen Ahmet Emin Saraç, Güler Doğan Averbek ve Esmâ Şahin Öztaş'a katkılarından dolayı teşekkür ederim.

¹ Bu eser Esmâ Şahin Öztaş danışmanlığında tarafımızca doktora tezi olarak çalışılmaktadır.

² Bu eserin ilk cildi TSMK H.1116 numarada, devamı olarak kabul edilen ikinci cildi ise TSMK H.1518 numarada kayıtlıdır. İlk cildin 1b-56a varakları arası Tülay Çulha danışmanlığında Fatih Budak tarafından 2020 yılında, ikinci cildin tamamı Levent Yener danışmanlığında Mustafa Kuğu tarafından 2017 yılında doktora tezi olarak çalışılmıştır.

Şeh-nâme'yi aktarmasını istediklerini dile getirir. *Şeh-nâme* nüshalarının seçkin bir zümre elinde olduğunu ifade eden mütercim, kendisinin yaşadığı döneme kadar yazılan Türkçe *Şeh-nâme* tercümelerinden bahsederek daha önce değindiğimiz Şerifî'ye ait tercümeyle atıfta bulunmaktadır. Ayrıca Anadolu'da Celâlzâde ismiyle bilinen Nişancı Paşa'nın da eseri tercüme ettiğini fakat bu tercümenin de yüksek mevkilerdeki kimselerin elinde bulunduğunu belirtmektedir (Yazar, 2011: 363). Eseri tercüme eden bir diğer isim Eyyûbî'dir ve kendisine nispet edilen iki adet *Şeh-nâme* nüshası bulunmaktadır. Bunlardan biri Ali Emiri, Edebiyat 270 numarada bulunan nüshadır. Sadık Yazar, klasik Türk edebiyatında tercüme ve şerh geleneğini toplu olarak ele aldığı çalışmasında eserin Eyyûbî'ye aidiyeti hususuna şüphe ile yaklaşmaktadır (2011: 362-363). Eyyûbî'ye nispet edilen diğer nüsha ise Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hüsrev Paşa 370 numarada bulunan mensur *Şeh-nâme* tercümesidir. 168 varak olan nüshanın istinsah tarihi 8 Rebî'u'l-âhir 1227/21 Nisan 1812 olarak verilmiştir (Eyyûbî, Terceme-i Şeh-nâme, Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, 370, 166a). Bir diğer tercüme İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6131-6132-6133 numarada bulunan mütercimi belirsiz mensur *Şeh-nâme* tercümesidir. Üç cilt halinde yazılan bu tercümenin tamamı 1778 varak olup Derviş Mustafa tarafından 17. yüzyılda istinsah edilmiştir.³

Şeh-nâme'nin günümüz Türkçesine aktarımı 1950'li yıllarda Necati Lügal tarafından gerçekleştirilmiştir. Lügal eseri Alman dilbilimci J.A. Vullers'in 1877-1884 yıllarında Leiden'da basılan metnini esas alarak tercüme etmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından dört cilt halinde yayınlanan bu tercümede *Şeh-nâme*'nin yirmi bin dizesi bulunmaktaydı. Lügal tarafından tercüme edilen ve ilk baskıda yer almayan dört bin dört yüz seksen üç dize Kabalcı Yayınevi'nin eseri tek cilt halinde hazırlamaya karar vermesi üzerine 2009 yılında Nimet Yıldırım'ın katkılarıyla yayınlanmıştır. Yıldırım, daha sonra eserin kalan yirmi yedi bin beş yüz yedi dizelik kısmını da tercüme ederek *Şeh-nâme*'nin günümüz Türkçesine tam metin ilk tercümesini kazandırmıştır (Yıldırım, 2016: 42-43).

Derviş Hasan Medhî

Şair tezkireleri ve biyografilerde Derviş Hasan Medhî'ye dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Bununla birlikte E.G. Ambros *So Many Medhîs* adlı çalışmasında (1987) 16. ve 18.yüzyıl aralığında Medhî ile aynı mahlası paylaşan 11 şair tespit etmiştir. Ambros, şiirleriyle birlikte yer verdiği bu 11 şairden yedisine Hammer-Purgstall'ın (1836) eserinden ulaşmıştır. Bu şairler; Ladikli Hacı Musa Efendi, Bursalı Medhî Çelebi, İstanbullu Haydar-zâde Medhî Çelebi, Gelibolulu Medhî Efendi, Bursalı Nuh-zâde Seyyid Mustafa Çelebi, Bağdatlı olup Tophane'de bulunan Kadiri Tekkesi'nde mukim Derviş Medhî ve Yusuf Dede'nin oğlu Üsküdarlı Mustafa Efendi'dir (Ambros, 1987: 25-33). *Sicill-i Osmânî*'de III. Mustafa döneminde öldüğü belirtilen Ereğlili İsa Efendi de Medhî mahlasını kullanan şairlerden biridir (Süreyyâ, 1971/II: 944). Aynı eserde Gelibolulu Kara Mahmud ile karıştırılan Gelibolulu Medhî Çelebi'ye de yer verilmiştir. 1009/1600-1601 tarihinde reisülküttâb olan İlyas Bey (ö. 1011/1602-3) ve I. Mahmud (1730-1754) dönemi şairlerinden Kilisli İsa Medhî Efendi de Medhî mahlasını kullanan şairler arasındadır (Seyhan, 2000: 8-10).

Medhî'nin hayatıyla ilgili bilinenler yazdığı eserlerden elde edilen bulgulardan ibarettir. Mütercimin mahlasının Medhî olduğu, meddahlık yaptığı, şairlik vasfının bulunduğu ve isminin Hasan olduğu divanında yer alan bir müfreden anlaşılmaktadır (Seyhan, 2000: 7). Fuad Köprülü, özel kütüphanesinde bulunan ve 1599-1600 yıllarından öncesine tarihlendirilen bir mecmuadaki "*Sûret-i Nâme-i Fâtihî Efendi*" başlığının altında yer alan;

³ İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi TY 6131 numarada bulunan nüshanın muhtelif bölümleri 2000-2015 yılları arasında Zühal Kültürel ve Ahmet Topaloğlu danışmanlığında farklı öğrencilere yüksek lisans tezi olarak çalıştırılmıştır. TY 6132'de bulunan II. cildin 284b-419b varakları arası 2017 yılında Mehmet Dursun Erdem danışmanlığında Ramazan Bölük tarafından hazırlanan doktora tezinde dilbilimsel açıdan incelenmiştir.

"Aceb Dervîş Hasan yârâna yine kışsa okur mı
Dilrâne senâ eyler mi rûh-i Şîr-i Merdân'a"

beytini delil göstererek Medhî'nin dönemin meşhur kıssa-hânlarından biri olduğunu belirtmektedir (Köprülü, 1999/I: 392). Nihad Sami Banarlı da III. Murad'ın sarayında bulunan kıssa-hânlardan bahsederken Medhî mahlasıyla şiir söyleyen Derviş Hasan'ı da anmaktadır (Banarlı, 1971: II/633).

Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî adlı eserinden edinilen bilgiye göre Medhî, Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) *tevârih-hân* ve *kıssa-perdâz* olarak vazifelidir. Yine aynı eserden III. Murad (1574-1595) ve I. Ahmed (1603-1617) dönemlerinde de padişahların hizmetinde olduğu anlaşılmaktadır. Müellifin çalışmanın konusu olan *Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî* adlı eserini II. Osman'ın emri üzerine kaleme aldığı göz önüne alındığında Kanuni dönemi ile II. Osman döneminde hayatta olduğu kesinleşmektedir. Medhî bu hususu eserinde şöyle ifade etmiştir:

"... bu bende-i bî-mikdâr u perişân-rûzgâr u dil-fikâr, a'nî Medhî-i nâdire-kâr [u] kıssa-güzâr Sultân Murâd bin Sultân Selîm hân bin Sultân Süleymân'un huzûr-ı şerîflerinde niçe rûzgâr tevârih-hânlık ve kıssa-perdâzlık idüp evkât-ı hamsede hayr du'alarına meşgûl idüm. "Aķabet ol şâh-ı şâhib-nazar fenâ dârından beķâ dârına gûzer kıldı. Ba'adehû Sultân Mehemmed bin Sultân Murâd'a irdüm, didâr gördüm ve bir niçe dem anuñ dahı gülşen-i kuymda bülbül-i nağme-serâ oldum ve her biriniñ hezâr lutf [u] ihsânlarına mazhar düşdüm. Sâlisen Sultân Ahmed bin Sultân Mehemmed'ün zamân-ı 'adlinde nice kitâblar yazdum." (Medhî, *Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî*, UCLA Library, Special Collections, Nu:332, 2a-3b).

Bu ifade müellifin III. Murad ve I. Ahmed dönemlerinde hayatta olduğunun bir delili olduğu gibi II. Osman adına *Şahnâme*'yi tercüme ettiği sırada oldukça yaşlı olduğunun da göstergesidir. Divanında yer alan;

"Yaşadukça Medhiyâ yaşardı göz
Yüz yaşaduk baştan aşdı yaşumuz" (G.CXXVI-6)

beyitleri de müellifin uzun bir hayat sürdüğünün bir başka delilidir (Seyhan, 2000: 28).

Medhî, dîvânında yer alan şiirlerinde meddahlığının yanı sıra manevi dünyasını da yansıtmaktadır. Tasavvufî anlamda bir nefis mücadelesi verdiğini, daima hakikatin peşinde olduğunu ifade ettiği beyitler ve bağlı olduğu pîri Hâkî Dede'ye yazdığı methiyeler müellifin derviş kimliğinin bir yansıması olarak kabul edilmektedir. Medhî'nin II. Osman döneminden sonra yazılmış bir eseri bulunmadığından bu dönemden sonra vefat ettiği görüşü yaygındır (Seyhan, 2000: 28).

Derviş Hasan Medhî'nin Eserleri

Medhî, *Şeh-nâme* tercümesinde III. Murad ile I. Ahmed döneminde telif ettiği eser sayısının 11 olduğunu bildirmektedir. Bu eserler *Şeh-nâme* ve *Gürşasb-nâme* adlı eserlerin icmalen tercümesi olan ve 40 cüz şeklinde yazdığı *Edîb-nâme*, *Süleymân-nâme-i Kebîr*, *Me'arâciü'n-nübüvve*, *Hikâyet-i Âl-i Selçuk*, *Hikâyet-i Âl-i Sâmañ*, *Hikâyet-i Âl-i Bûyâ* ve *Tevârih-i Âl-i Osman*'dır. Müellif bu hususu şöyle ifade etmiştir:

"...zâmañ-ı Sultân Murâd'dan zamân-ı Sultân Ahmed'e gelince on bir pâre kitâb te'lîf eyledüm. Edîb-nâme nâim kitâb kim Sultân Ahmed bin Sultân Mehemmed nâmina yazdum, kırk cüz'dür. Kırk cüz' kitâbda Şeh-nâme ve Gürşasb-nâme'yi icmalen terceme eyledüm, ol kitabuñ içinde derc kıldum ve Süleymân-nâme-i Kebîr'den ve Me'arâciü'n-nübüvve'den dahı tahrîr idüp Hikâyet-i Al-i Selçuk, Hikâyet-i Al-i Sâmañ ve Hikâyet-i Al-i Bûyâ tahrîr olındugından ma'ada tevârih-i Al-i Osman ta Sultân Ahmed bin Sultân Mehemmed'ün zamân-ı saltanatlarına gelince tahrîr olunmuşdur. Mukâbilinde kıldukları ihsân u lutf hâdden füzün ve 'adedden biründür." (Medhî, *Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî*, UCLA Library, Special Collections, Nu:332, 3b).

Dikkat edilirse Medhî 11 eser telif ettiğini ifade ettikten sonra yedi eserin ismini vermiştir. Müellif, başka bir eseri olan *Kıssa-i Nev-bâve*⁴'nin girişinde III. Murad için bir yıl içinde dört kitap telif ettiği bilgisini vermektedir. Eserde bu kitapların ismi *Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr*, *Hikâyet-i Bû Âlî Sînâ*, *Sehlân bin Şîr* ve *Sultan Mahmûd Birle Bir Bengînün Bazı Letâyîfî* şeklinde verilmektedir (Rieu, 1888: 42). Bu eserlerin paylaşıldığı *Hikâyet-i Âl-i Sâmân* adlı eserin III. Murad döneminde yani *Şeh-nâme* tercümesinden önce yazıldığı düşünülürse, Medhî'nin *Şeh-nâme* tercümesinde bahsettiği 11 esere daha önce yazdığı bu dört eseri de dahil ettiği düşünülebilir. Fakat Medhî'nin bunlardan başka mevcut eserlerinde bahsetmediği bir *Türkçe Divân*'ı, *Hikâye-i Rıdvan Şâh* ve *Menâkıb-ı Dervîş Hâkî* adlı eserleri de bulunmaktadır.

Medhî'nin bahsettiği *Edîb-nâme*, *Süleymân-nâme-i Kebîr*, *Me'âricü'n-nübüvve*, *Hikâyet-i Al-i Selçuk*, *Hikâyet-i Al-i Sāmān*, *Hikâyet-i Al-i Buÿā*, *Tevârih-i Al-i Osmān*, *Sehlân bin Şîr* ve *Sultan Mahmûd Birle Bir Bengînün Bazı Letâyîfî* adlı eserlere henüz ulaşamamıştır. Müellifin günümüze ulaşan eserleri ise şunlardır:

1. **Divan:** Medhî'nin şiirlerinin yer aldığı Divan'ın tek nüshası Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Manzum Eserler 399 numarada, müntehabat bir nüshası ise Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Mihrişah Sultan 370 numarada kayıtlıdır. *Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*'nda Millet Kütüphanesi'nde bulunan nüshanın müellifi Gelibolulu Medhî olarak bildirilmektedir (Seyhan, 2000: 6). Nezihe Seyhan'ın *Medhî Divanı*'nın inceleme ve transkripsiyonlu metnini hazırladığı doktora tezinde (2000) bu yanlışlık giderilerek nüshanın gerçek müellifinin Dervîş Hasan Medhî olduğu ortaya çıkarılmıştır.
2. **Hikâye-i Rıdvan Şâh:** Bir nüshası Hacı Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş 388/2 numarada kayıtlı olan eser İsmail el-Basrî tarafından Şaban 1079/ Ocak-Şubat 1669 tarihinde istinsah edilmiştir. Kataloğa *Divan-ı Medhî* adıyla yanlış kaydedilen nüshanın baş tarafı da eksiktir. Eserin tam nüshası Muş İl Halk Kütüphanesi, 379 numarada kayıtlı, 19 Muharrem 1289/29 Mart 1872 istinsah tarihli nüshadır (Seyhan, 2000: 34). İki kahramanlı bir aşk hikâyesi olup Erdevan ve Rıza Şâh olarak iki ayrı adla anılan bir şehzade ile Hurizad adlı bir peri kızının aşkını konu alan eser, bazı özellikleri ile halk hikâyelerinden izler taşımakla birlikte mesnevi karakteri göstermektedir. Eserde mensur bölümler olmakla birlikte manzum bölümler daha fazladır (İnce, 1998: 276). Bu eser Adnan İnce tarafından yayımlanmıştır (1998).
3. **Menâkıb-ı Dervîş Hâkî:** Medhî'nin, pîri Hâkî Dede'ye dair menkıbeleri anlattığı mesnevisidir. Bilinen tek nüshası Princeton University Library, Department of Rare Books and Special Collections, Manuscripts Collection, Islamic Manuscripts, Third Series 494 numarada bulunmaktadır (Kaya, 2013: 283). Bugün elimizde bulunan Medhî'ye ait eserlerde ya da müellifle ilgili yapılan çalışmalarda adına rastlanmayan bu eser Hasan Kaya tarafından yayımlanmıştır.
4. **Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr:** Bu eserden bahseden ilk kaynak Charles Rieu'nun *Cataloge of the Turkish Manuscripts in the British Museum* adlı kataloğudur. Rieu, Medhî'nin *Kıssa-i Nev-bâve* eseri hakkında bilgi verirken müellifin bu eserin girişinde III. Murad için yazdığı dört eserden bahsettiğini belirtmektedir (Rieu, 1888: 42). Bu eserlerden biri doğüstü olaylarla süslenmiş bir aşk hikâyesi olan *Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr*'dir. Eserin biri Nuruosmaniye Kütüphanesi 3764 numarada diğeri Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi, Burdur İl Halk Kütüphanesi Koleksiyonu 15 Hk 659 numarada olmak üzere aralarında önemli farklar bulunan iki nüshası mevcuttur. Nuruosmaniye nüshası Müjgan Çakır ve Hanife Koncu tarafından yayımlanmıştır (Çakır ve Koncu, 2010: 37-38).

⁴ Müjgan Çakır, Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü "Kıssa-i Nev-bâve/Târîh-i Yemînî Tercümesi/Hikâyet-i Âl-i Sāmân" başlığında bu eserler arasında yer alan Hikâyet-i Âl-i Sāmân adlı eserin bazı araştırmalarda yanlışlıkla Kaside-i Nev-bâve diye bahsolunan Kıssa-i Nev-bâve adlı Târîh-i Yemînî tercümesi olduğunu belirtmektedir.

5. Hikâye-i Ebû Ali Sînâ ve Ebu'l-Hâris/Esrâr-ı Hikmet: Bu eserde halk arasında anlatılan İbn-i Sînâ hikayeleri ilk kez bir araya getirilip yazıya geçirilmiştir. Ahmed Ateş, Türk halk hikayelerinde İbn-i Sînâ'nın yerini anlattığı ve Medhî tarafından yazılan eserin bulunan ilk nüshasını tanıttığı çalışmada aynı hikayenin sonradan Seyyid Ziyaeddin Yahya tarafından da yazıldığını belirtmektedir. Ateş, Seyyid Ziyaeddin Yahya'nın eserinde verdiği bilgilere dayanarak Medhî'nin *Esrâr-ı Hikmet* eserini önce III. Murad'a takdim ettiğini, beğenilmemesi üzerine gözden geçirip mukaddimeye iki yıl sonra tahta çıkan III. Mehmed'in adını ekleyerek kendisine takdim ettiğini belirtmektedir. Ateş'in değerlendirdiği nüsha İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 690 numarada bulunmaktadır (Ateş, 1955: 268). Eserin Milli Kütüphane, Yz. A8125 numarada bulunan nüshası Vahit Türk tarafından yayımlanmıştır.⁵ İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüsha ise 2015 yılında Duygu Dikici tarafından yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada ayrıca Seyyid Ziyaeddin Yahya'nın *Gencîne-i Hikmet* adlı eseri ile Medhî'nin *Esrâr-ı Hikmet* adlı eseri iç ve dış özellikleri bakımından mukayese edilmiştir. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi 36104 numarada bulunan nüsha Sevinç Aksay Albuz tarafından hazırlanan doktora tezinde yapı ve dil bakımından incelenmiştir. Bu çalışmada eserin farklı varyantlarına dair bir liste de yer almaktadır (Albuz, 2021: 2-4).

Eserin Fransa Milli Kütüphanesi 177, 194, 195⁶ numarada kayıtlı üç adet nüshası daha bulunmaktadır (Dikici, 2015: 44). Bu nüshalardan 177 numarada kayıtlı olanı 1004/1595 tarihinde istinsah edilmiştir (Blochet, 1932: 248).

6. Kıssa-i Nev-bâve: Bu eser Utbî Muhammed bin Abdülcebbâr'ın 1021 tarihinde Arapça olarak kaleme aldığı, Gazneli Mahmud ve çağdaşı hükümdarların tarihini anlatan *Târîh-i Yemînî* adlı eserin tercümesidir (Rieu, 1888: 42). *Târîh-i Yemînî* 1206 tarihinde, Ebu's-Şeref Necîbüddin Nâsîh b. Zafer Cerbâzekânî tarafından Farsçaya tercüme edilmiştir (Merçil, 2012: 236-237). Medhî *Kıssa-i Nev-bâve* eserini ismini vermediği bir dostunun yardımını alarak Cerbâzekânî'nin Farsça tercümesi üzerinden Türkçeye çevirmiştir. Eserin bilinen tek nüshası British Library Or. 1134 numarada bulunan bir ciltten ibaret nüshadır. Bu nüshanın sonunda bulunan "Bu kitâb-ı müstetâbuñ evvelki cildi bunda tamâm oldu. İkincisine şürû' olınsa gerek inşa'llahu te'ala" ifadesi eserin başka ciltleri olduğu ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Bununla birlikte eserin ikinci cildinin hiç yazılmamış olması da muhtemeldir (Koncu ve Çakır, 2018: 261).

7. Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî: Bu eser Firdevsî tarafından yazılan *Şeh-nâme* adlı eserin II. Osman'ın emri üzerine kaleme alınmış manzum-mensur Türkçe tercümesidir. İki cilt olan tercümenin bilinen üç nüshası dünyanın farklı kütüphanelerinde bulunmaktadır. Bu nüshalardan birinci cildin bir nüshası Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi, Celsing, 1 numarada, diğeri Fransa Milli Kütüphanesi, Suppl. Turc.326 numarada bulunmaktadır. Kerem Aydın, Filiz Kılıç danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinde, eserin 1b-110a varakları arasının tenkitli metnini bu iki nüshayı temel alarak hazırlamıştır. İkinci cildin bilinen tek nüshası ise St. Petersburg State Üniversitesi Kütüphanesi, 1378 numarada yer almaktadır. Bu nüsha ile ilgili Firuza Abdullaeva bir tanıtım makalesi hazırlamıştır (Abdullaeva, 1997: 1)

Bugün elimizde bulunan veriler ışığında söz konusu tercümenin, bir seti II. Osman'a diğeri seti Dârüssaâde Ağası Mustafa Ağa'ya sunulmak üzere iki set halinde hazırlandığı düşünülmektedir (Değirmenci, 2018: 200-201). Eserin birinci cildi olan Uppsala ve Fransa nüshaları, iki set halinde hazırlanan eserin ilk ciltleridir. Bu durumda ikinci cilde ait bir nüshanın daha olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu nüshaya henüz ulaşılamamıştır. Diğeri taraftan ikinci setin sunulacağı Mustafa Ağa'nın Mısır'a sürülmesi üzerine bu setin ikinci cildinin hiç hazırlanmamış olması da imkân dahilindedir (Değirmenci, 2018).

⁵ Bknz: Türk, Vahit (2014). *Esrâr-ı Hikmet (İbn-i Sînâ'nın Maceraları)*, İstanbul: Kesit Yayınları.

⁶ Fransa Milli Kütüphanesi 194-195 numarada bulunan eserler tarafımızca hazırlanan ayrı bir çalışmada değerlendirilmektedir.

Bugüne kadar Medhî'nin *Şeh-nâme* tercümesinin bilinen nüshaları bu üç nüshadan ibaretti. Tarafımızca bulunan UCLA Library, Special Collections, 332 numarada olduğu tespit edilen nüsha ile birlikte mevcut nüshaların sayısı dörde çıkmaktadır.

UCLA Library, Special Collections, Nr.332

Baş:

Be-naīm-ı Hūdāvend-i dünyā vü dīn
V'ez ān sū be-yāmed kitāb-ı mübīn

Son:

Andan sonra kara ve gök kabalar geyüp mâtemde karar eyledi ʿakıbet bu gamla ol dahı
cihândan gitdi.

Nüsha 327 varak olup dış ölçüsü 20.3x14 cm, iç ölçüsü 19.3x13.1 cm'dir. Talik hat ile yazılan nüshanın her sayfası 17 satırdır. İstinsah tarihi bilinmeyen nüshanın vikâye varaklarında "Genç Mehmed Paşa-zâde Hâcî İbrahîm" şeklinde bir temellük kaydı bulunmaktadır. Bu kişi 1718-1730 tarihleri arasında sadrazamlık yapmış Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın mahdûmudur (Süreyyâ, 1971/IV: 249-250). Hemen altında "Dilâ salim olam dirseñ dem-â-dem, Dehânuñda zebânuñ şakla muhkem" beyitleri yer almaktadır. Devam eden sayfada "Tevârih-i Al-i ʿOsmân ve Al-i Selçuk ve Al-i Buıya lil-merhûm Medhî Çelebi fî zaman-ı(?) Sultân Aḥmed Hân" ibaresi ve altında da "Abd-i Raḥîm İbrahîm" yazılı bir mühür bulunmaktadır. Sonraki sayfanın başında "Terceme-i Şāh-nâme-i el-merhûm Medhî Çelebi" ifadesi yer almakta hemen altında daha silik bir şekilde "Terceme-i Medhî Çelebi" yazmaktadır. Aynı sayfanın sol üst köşesinde eğik olarak düşülen not su lekesi nedeniyle okunaklı değildir. Sayfanın ortasında bir tahrip mevcuttur. Nüshanın 6b sayfasının derkenarında Medhî'nin yazdığı diğer eserler kurşun kalemle not düşülmüştür. Bu notun 20. yüzyıl dolaylarında nüshanın o dönemki sahibi tarafından yazıldığı düşünülmektedir. Nüsha reddâdelidir.

Nüshanın giriş sayfasında bordo, haki ve mavi renklerden müteşekkil, hatayî motiflerle süslenmiş bir serlevha bulunmaktadır. Metin, nüshanın tamamında altın renginde cetvel içine alınmıştır. Nüshanın 1b ve 2a sayfalarında halkâr tarzı süsleme görülmektedir. Başlıklarda kırmızı, metin bölümünde siyah mürekkep kullanılmıştır. Nüshada minyatür bulunmamaktadır.

Nüshanın Muhtevâsı

UCLA nüshası, Uppsala ve Fransa nüshalarında olduğu gibi 24 beyitten ibaret bir şiir ile başlamaktadır. *Şeh-nâme* vezni olarak bilinen aruzun *Feʿulün Feʿulün Feʿulün Feʿul* vezni ile yazılan bu bölümün 14 beyti tevhid, yedi beyti naʿt ve kalan kısmı II. Osman'a övgüdür. Bu bölümün hemen arkasından ilgili başlıkta metnine yer verilen Medhî'nin kendini ve yazdığı eserleri tanıttığı bölüm gelmektedir. Eserin diğer nüshalarında olduğu gibi bu bölümden sonra aruzun *Mefâʿilün Mefâʿilün Feʿulün* vezni ile yazılmış 14 beyitlik padişaha övgü mahiyetinde bir şiir görülmektedir.

Medhî tercümeye başlamadan önce bazı tarihî olaylardan bahsetmektedir. Müellif, I. Ahmed'in vefâtının ardından kardeşi I. Mustafa'nın tahta çıkarıldığını fakat aklî dengesizliği nedeniyle kısa sürede tahttan indirildiğini ve yerine II. Osman'ın geçtiğini ifade ettikten sonra II. Osman'ın tahta geçmesinde Dârüssaâde Ağası Mustafa Ağa'nın rolünü, padişahın tahta geçmesi münasebetiyle yapılan kılıç kuşanma merasimini fırsat bilerek o dönem Yedikule Zindanı'nda mahpus tutulan Tatar Han⁷'in kaçmasını detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Bu bölümden sonra sebab-i telif bölümü yer almakta ve nüshadaki başlıklar şöyle devam etmektedir:

⁷ Bknz: Emecen, Feridun (2007). "II. Osman", DİA, C.33, 453-456.

	Eserde Bulunan Başlıklar	Vr.
1.	Der-beyân-ı Hal-i Mâzî-i Muşannif Kitâb-ı Hikâyet Kerden-i Ahvâl-i Höd ve Sebeb-i Terceme-i Şeh-nâme	5a
2.	Der-beyân-ı meratib-i Sultân 'Osman bin Sultân Ahmed bin Sultân Mehemmed bin Sultân Murad	6b
3.	Der-beyân-ı Ahvâl-i Güzeştegan-ı Selaün ve Bahadırân-ı Tîg-zebân u Gîlî-sitân Süvarân u Dilîrân-ı Zaman Terceme-i Medhî-i Meddah-ı Şahan-ı Fermañ-revañ Ağaz-ı Dāsitan	10a
4.	Hikâyet-i Ameden-i Firdevsî be-Nezd-i Şu'arâ	12a
5.	Der-beyân-ı Tevhîd-i Bârî	26b
6.	Mesnevî berây-ı Sultân 'Osman-ı Zîşân	28a
7.	Der-Na't-ı Peygamber 'aleyhi's-selâm [ve] Evsaf-ı Çehâr Yâr-i Güzîn Rıdvānu'llahu Te'âlâ 'Aleyhim Ecma'in	29a
8.	Der-beyân-ı Dāsitan-ı Adem ü Havvâ	30a
9.	Faṣl Der-beyân-ı Cinnîyân bâ-Şeyatîn ve Meclis Kerden-i Kiyūmers_ ibn-i Adem 'aleyhi's-selâm	32a
10.	Pādīşahî-i Tahmürs Sî Sâl Būd	38b
11.	Pādīşahî-i Cemşîd Heft-Şad Sâl Būd	40b
12.	Der-beyân-ı Dāsitan-ı Dahhak bin Merdās-ı 'Arab	43b
13.	Der-beyân-ı Evsaf-ı 'Osmanîyân-ı Nâdire-karân-ı Cihanîyân	46b
14.	Firdevsî Güft Pādīşahî-i Dahhak Hezâr Sâl Yek Rûz Kem Būd	54a
15.	Der-beyân-ı Vakı'a Diden-i Dahhak-ı Nâ-pak-ı Kem-idrak	54b
16.	Der-beyân-ı Kaşd-ı Helak Kerden-i Birâderân-ı Hı'îş	67b
17.	Pādīşahî-i Ferîdün Peñç Sâl Būd	80a
18.	Der-vaşf-ı Pādīşah-ı Cihân	80b
19.	Der-beyân-ı Dāsitan-ı Kaku'y-ı Aşina Kerden-i bâ-Selm	128b
20.	Ağaz-ı Dāsitan-ı Zâl-i Zer bâ-Mihrab-ı Şah-ı Kabilî	144a
21.	Reften-i Zâl be-Nezdik-i Rûdâbe ve Diden-i Yek-diger	154a
22.	Meşveret Kerden-i Zâl bâ-Mubedañ der-Haqq-ı Kâr-ı Rûdâbe	156a
23.	Hüner Nümüden-i Zâl der-Piş-i Minüçhr Şah	182b
24.	Residen-i Zâl be-Nezdik-i Sām ve der-Kenâr Giriften-i Sām Zâl-ra	185b
25.	Residen-i Sām ve Mihrab-ı Kabilî Nikañ ve Eyvân-ı Mihrab Şah ve 'Akd Besten-i Sām ve Zâl [ve] Rûdâbe-ra Be-hem-yek-diger	187b
26.	Zâden-i Rüstem ve Şikaften-i Pehlûy-i Rûdâbe ve Ber-Averden	189a
27.	Nâme Nevişten Sām Be-Nezdik-i Zâl ve Şadî Kerden-i Sām	191b
28.	Reften-i Sām-ı Süvar be-Ceng-i Mâzenderân ve Reften-i Zâl ve Rüstem be-Hâne-i Höd Zabilistan	193a
29.	Küşten-i Rüstem Pîl-i Sepîd-râ	194b
30.	Reften-i Rüstem be-Kuh-ı Sipend be-Hüñ-ı Nerîmân Cüsten	196a

31.	Vaşıyyet Kerden-i Minu'cihr Nevder-ra'	200b
32.	Ağah Yaftan-i Turāniyān ez-Vefat Kerden-i Minu'cihr ve Āmeden-i Efrāsiyāb bā-İrān-Zemīn	204b
33.	Neberd-i Efrāsiyāb bā-Şah-ı Nevder bin Minu'cihr ve Şikeste Şüden-i İrāniyān be-Ceng-i Efrāsiyāb	207b
34.	Giriftār Şüden-i Nevder be-Dest-i Efrāsiyāb	215b
35.	Firiftan-i Mihrāb-ı Kabilī Şemāsās ve Hāzervān ve Āmeden-i Zāl ez-Gurābe(?) Bā-Kube(?) Be-Kabilistān	216a
36.	Neberd-i Zāl bā-Şemāsās ve Hāzervān ve Küşte Şüden-i Hāzervān be-Dest-i Zāl	218b
37.	Ağāz-ı Dāsītān-ı Keykāvus	240b
38.	Hāsten-i Kāvus Duhter-i Şah-ı Hāmāverān-ı Sūdābe-nām	278b
39.	Rezm-i Rüstem bā-Şah-ı Hāmāverān	283b
40.	Ağāz-ı Dāsītān-ı Sührāb	296a
41.	[...] Kerden-i Rüstem Pīş-i Yezdān	319a

UCLA nüshasında bulunan başlıklar Uppsala ve Fransa nüshaları ile mukayese edildiğinde eserin büyük oranda Fransa nüshası ile benzerlik gösterdiği fark edilmiştir. Bu mukayese başlıklar ile sınırlı olduğundan eserin hangi nüsha vasıtasıyla istinsah edildiğini belirlemede ulaşılan nihâi netice değildir. İlerisi için niyetlendiğimiz üç nüsha ile yapılacak tenkitli neşir çalışmasından sonra alınacak sonuç daha sahih bir değerlendirme yapılmasına imkân verecektir.

UCLA nüshası Sührâb'ın ölüm haberini annesinin duyduğu hikâye ile sona ermektedir. Kaynak eserle kıyaslandığında buraya kadar olan kısım eserin yaklaşık altıda birlik kısmına tekabül etmektedir. Bu durumda, şayet eserin tamamı istinsah edildiyse kalan kısımların yer aldığı yaklaşık beş cilt daha olması gerekmektedir. Diğer taraftan nüshada eserin devam ciltleri olduğuna dair bir ibare yer almamaktadır. Dolayısıyla UCLA nüshasının kaynak metnin ilk bölümlerini içeren tek ciltlik nâtamam bir nüsha olması da muhtemeldir.

Medhî'nin tercümesinin bilinen nüshalarının minyatürlü olması tercümenin sadece II. Osman için yapıldığı ve yaygınlık kazanmadığı şeklinde yorumlanmıştır (Değirmenci,2007: 102). Eldeki verilerin imkân verdiği ölçüde yapılan bu haklı yorum, bulunan yeni nüsha ile birlikte yeniden sorgulamaya açılmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi temellük kaydında yer alan kayıt sayesinde eserin Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın mahdûmu Genç Mehmed Paşa-zâde Hacı İbrahim'e ait olduğu anlaşılmaktadır. *Sicill-i Osmânî*'ye göre bu kişi 20 Muharrem 1182/6 Haziran 1768 yılında vefat etmiştir (Süreyya, 1971/IV: 249-250). Bu durumda en azından eserin ilk cildin istinsah tarihi olan 1620'den 148 yıl sonrasına kadar dolaşımda olduğu söylenebilir. Diğer taraftan *Şeh-nâme* kadim İran kültürünün kaynaklarından biri olmasının yanı sıra hassaten yönetici zümresi ve yüksek sınıftan kimselerin *âdâb* kurallarını öğrendikleri temel eserlerden biri olarak görülmüştür. Bu yönüyle eser hükümdarların ve ricâlin benimsemesi gereken yüksek vasıfların aktarıldığı eğitici bir eser olma niteliğini de taşımaktadır (İnalçık,2018: 8). Bu durumda, bulunan nüshanın Genç Mehmed Paşa-zâde'ye ait olması esere daha çok seçkin kesim arasında itibar edilmesinin bir neticesi olarak değerlendirilebilir.

Sonuç

Firdevsî'nin anıtsal eseri Şeh-nâme, Fars edebiyatının yanı sıra klasik Türk edebiyatı sahasını da etkilemiş; müellifin birçok şaire ilham kaynağı olan üslûbu, eserin farklı kültürlerin edebî literatüründe benimsenmesine imkân sağlamıştır. Özellikle yönetici sınıfın ilgisine mazhar olan eser, tercüme vasıtasıyla kendine açtığı yeri daha da sağlamlaştırmıştır. Eserin Osmanlı döneminde bilinen ilk tercümesi, zamanında yapılan çalışmalarla Türk kültür hayatına önemli katkıları olan II. Murad dönemine aittir. Bu dönemde yapılan mensur tercüme Memlûk Sultanı Kansu Gavri'nin talebi üzerine Şerifi'ye hazırlatılan manzum tercüme takip etmiştir. Derviş Hasan Medhî tarafından yapılan mensur tercüme ise II. Osman'ın emriyle hazırlanmıştır. Padişaha sunulacak olması nedeniyle büyük bir ihtimamla hazırlandığı anlaşılan eserin bugüne kadar Uppsala Üniversitesi Kütüphanesi, Fransa Milli Kütüphanesi ve St. Petersburg State Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan minyatürlü nüshaları bilinmekteydi. Tarafımızca bulunan UCLA nüshası ile bu sayı dörde çıkmıştır. Bulunan yeni nüshanın Genç Mehmed Paşa-zâde'ye ait olduğunu gösteren temellük kaydı, Medhî'nin tercümesinin uzun süre revaçta olduğunun anlaşılmasına imkân sağlamıştır. Böylece daha önce Halil İnalçık tarafından ifade edilen Şeh-nâme'nin hükümdârlar ve seçkinler muhitinde muteber bir eser olarak görüldüğü savı da desteklenmiş olmaktadır.

UCLA nüshası 41 başlıktan ibarettir. Bu sayı eserin tamamındaki ortalama başlık sayısı ile kıyaslandığında mezkûr nüshanın eserin yaklaşık altıda birlik bir kısmını ihtivâ ettiği anlaşılmaktadır. Buna göre eserin kalan kısmını içeren beş cildin daha olması imkân dâhilindedir. Bununla birlikte söz konusu nüshada hikâyenin sonraki ciltlerde devam edeceğine dair bir malumat görülmemiştir. Bu durumda nüshanın kaynak eserdeki Keyûmers'in hikâyesi ile Sührâb'ın hikâyesine kadar olan bölümü ihtivâ eden tek ciltlik nâtamam bir nüsha olması da muhtemeldir.

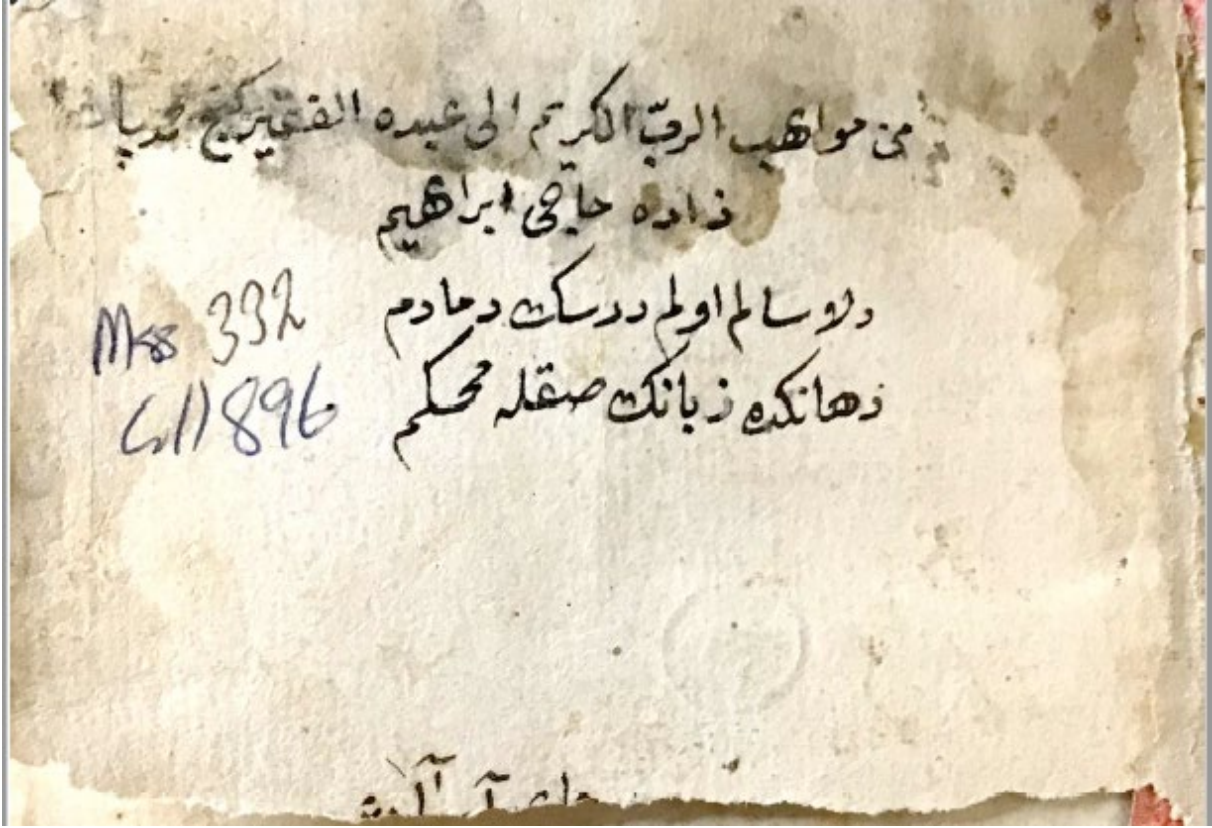
Kaynakça

- ABDULLAeva, Firuza (1997). "A Turkish Prose Version of Firdawsi's Shâh-nâma in the Manuscript Collection of the St. Petersburg State University Library", *Manuscripta Orientalia: International Journal for Oriental Manuscript Research*, 3, 2.
- ALBUZ, Aksay Sevinç (2021). *Derviş Hasan Medhî'nin Esrâr-ı Hikmet Adlı Eseri (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kırıkkale.
- AMBROS, Edith Gülçin (1987). "So Many Medhîs", *Türkische Miscellen Robert Anhegger Festschrift Armağanı Melanges, Varia Turcica IX*, İstanbul: Editions Divit Press.
- ATEŞ, Ahmed (1955). "Türk Halk Hikâyelerinde İbn-i Sînâ", *Türkiyat Mecmuası*, XII, s.265-275.
- AYDIN, Kerem (2019). *Derviş Hasan Medhî ve Terceme-i Şeh-nâme Adlı Eseri (1b-110a Varaklar Arası)(İnceleme-Tenkitli Metin)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Nevşehir.
- BANARLI, Nihad Sami (1971). *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, I-II*, İstanbul: MEB.
- BLOCHET, Edgard (1932). *Catalogue des Manuscrits Turcs II*, Paris: Bibliotheque Nationale.
- BÖLÜK, Ramazan (2017). *18. Yüzyıl Mensur Şeh-nâme Çevirisi, II. Cilt (284b-419b)(İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Nevşehir.
- BUDAK, Fatih (2020). *Firdevsî Şâhnâme'sinin Türkçe İlk Mensur Çevirisi (1b-56a) (Metin-Dil İncelemesi-Dizin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı, Kocaeli.
- ÇAKIR, Müjgan; KONCU, Hanife (2010). *XVI. Yüzyıldan Bir Aşk Hikâyesi: Medhî'nin Şîr-i Dilîr bâ-Mihr-i Münîr'i*, İstanbul: Kesit Yayınları.

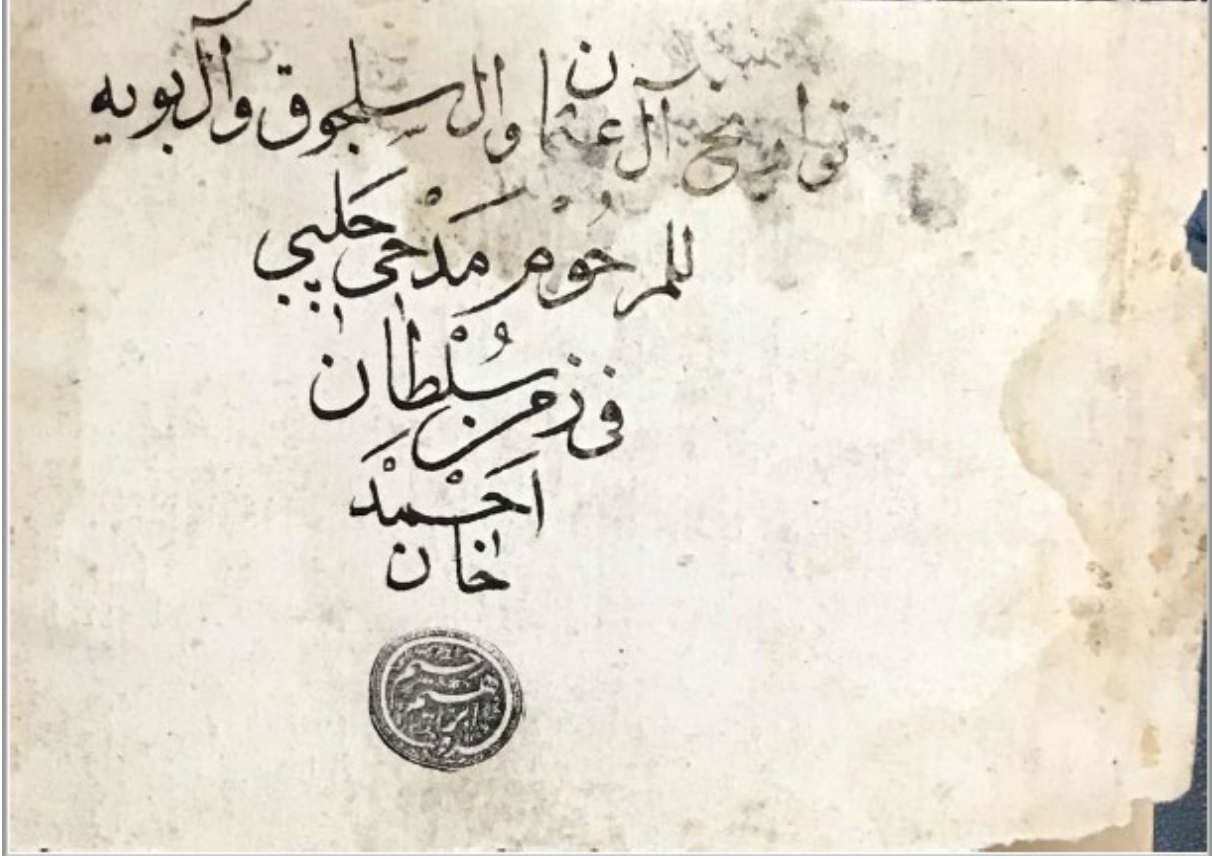
- DEĞİRMENCİ, Tülün (2007). *Resmedilen Siyaset: II. Osman Devri (1618-1622) Resimli El Yazmalarında Değişen İktidar Sembolleri*, (Yayımlanmış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara.
- DEĞİRMENCİ, Tülün (2018). "Chapter 8 A Storyteller's Shahnama: Meddâh Medhî and His Şehnâme-i Türkî", In *Shahnama Studies III*. Leiden, The Netherlands: Brill.
- DİKİCİ, Duygu (2015). *Derviş Hasan Medhî'nin Esrâr-ı Hikmet'i (Metin-İnceleme)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İzmir.
- EMECEN, Feridun (2007). "II. Osman", *DİA*, C.33, 453-456.
- Eyyübî, Terceme-i Şeh-nâme, İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Hüsrev Paşa, 370.
- HAMMER-PURGSTALL, Joseph (1836). *Geschichte der Osmanischen Dichtkunst bis auf Unsere Zeit*, Pesth: Conrad Adolph Hartleben's Verlag.
- İNALCIK, Halil (2018). *Has-Bağçede 'Ays u Tarab: Nedîmler, Şâirler, Mutribler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İNALCIK, Halil (2020). "Murad II", *DİA*, C.31, İstanbul.
- İNCE, Adnan (1998). "Medhî'nin Rıdvan Şah Hikâyesi", *Bir: Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, Prof. Dr. Kemal Eraslan Armağan Sayısı, S.9-10, s.273-308.
- KAYA, Hasan (2013). *Derviş Hasan Medhî Menâkıb-ı Derviş Hâkî (İnceleme- metin- tıpkıbasım- dizin)*, İzmir: Tıbyan Yayıncılık.
- KONAK, Ruhi; DİLBİR, Mine (2020). "Derviş Hasan Medhî'nin Tercüme-i Şahnâme-i Firdevsî Adlı Eserinin Türk Kitap Sanatları Açısından Değerlendirilmesi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Yıl: 13-S.81, s.251-271.
- KÖPRÜLÜ, M. Fuad (1999). "Türk Halk Hikâyeciliğine Ait Bazı Maddeler, Meddahlar", *Edebiyat Araştırmaları I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- KUĞU, Mustafa (2017). *15. Yüzyıla Ait Şehnâme Tercümesi (Giriş-Metin-Sözlük)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- KÜLTÜRAL, Zühal; BEYRELİ, Latif (1999). *Şerîfî Şehnâme Çevirisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- LÜĞAL, M. Necati (2018). *Firdevsî Şahnâme I*, İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.
- Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, Uppsala: Uppsala University Library, Celsing Nr.1
- Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, Paris: Paris Bibliotheque Nationale, Suppl. Turc.326.
- Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, St. Petersburg: St. Petersburg State University Library, 1378.
- Medhî, Terceme-i Şeh-nâme-i Firdevsî, Los Angeles: UCLA Library, Special Collections, Nr.332.
- Medhî, Hikâye-i Ebû Ali Sînâ ve Ebu'l-Hâris, Paris: Paris Bibliotheque Nationale, Nr.194.
- Medhî, Hikâye-i Ebû Ali Sînâ ve Ebu'l-Hâris, Paris: Paris Bibliotheque Nationale, Nr.195.
- MERÇİL, Erdoğan (2012). "Utbî, Muhammed b. Abdülcebbâr", *DİA*, C.42, İstanbul.
- SEYHAN, Nezihe (2000). *Medhî Divânı (İnceleme-Transkripsiyonlu Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul.
- SÜREYYA, Mehmed (1308). *Sicill-i Osmânî, C.IV*, İstanbul: Matbaa-i Âmire.
- Terceme-i Şeh-nâme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6131.
- Terceme-i Şeh-nâme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6132.
- Terceme-i Şeh-nâme, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6133.
- RİEU, Charles (1888). *Catalogue Of the Turkish Manuscripts in the British Museum Primary Source Edition*, London: Printed By Order of the Trustees.
- YAZAR, Sadık (2011). *Anadolu Sahası Klasik Türk Edebiyatında Tercüme ve Şerh Geleneği*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, İstanbul.
- YILDIRIM, Nimet (2016). *Firdevsî Şahnâme II*, İstanbul: Kabalıcı Yayıncılık.

EKLER

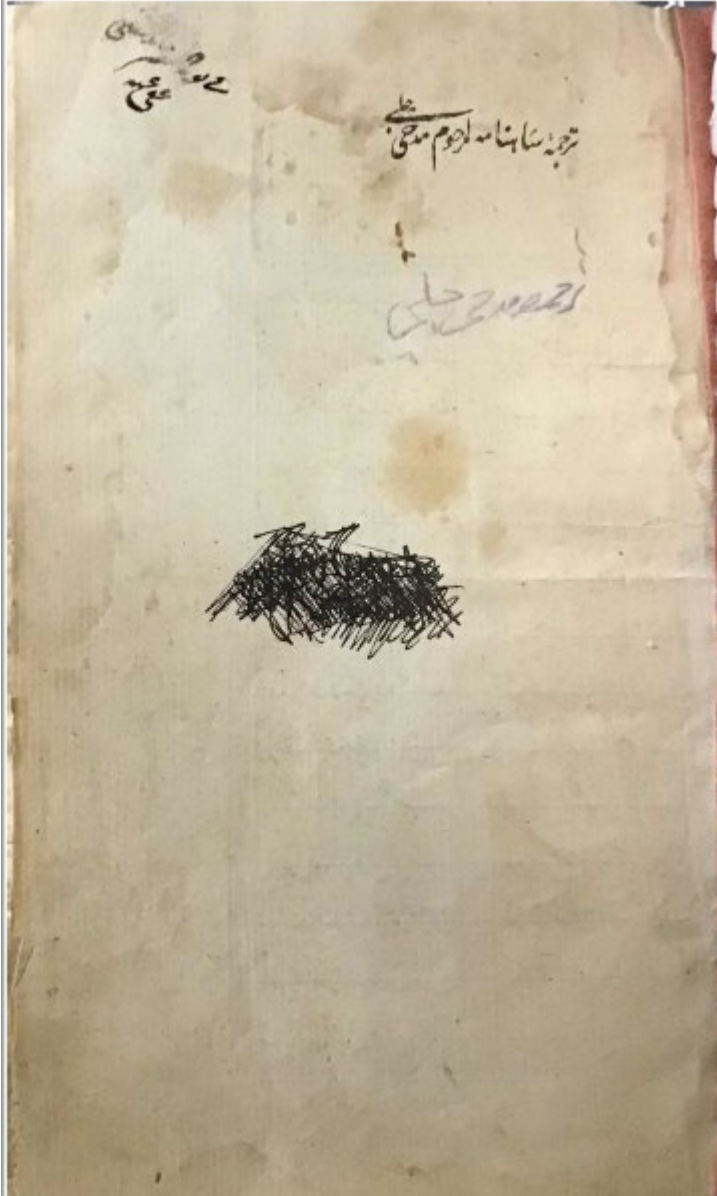
UCLA Library, Special Collections, Nr.332 Nüshası Varakları

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection.

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection.

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection.

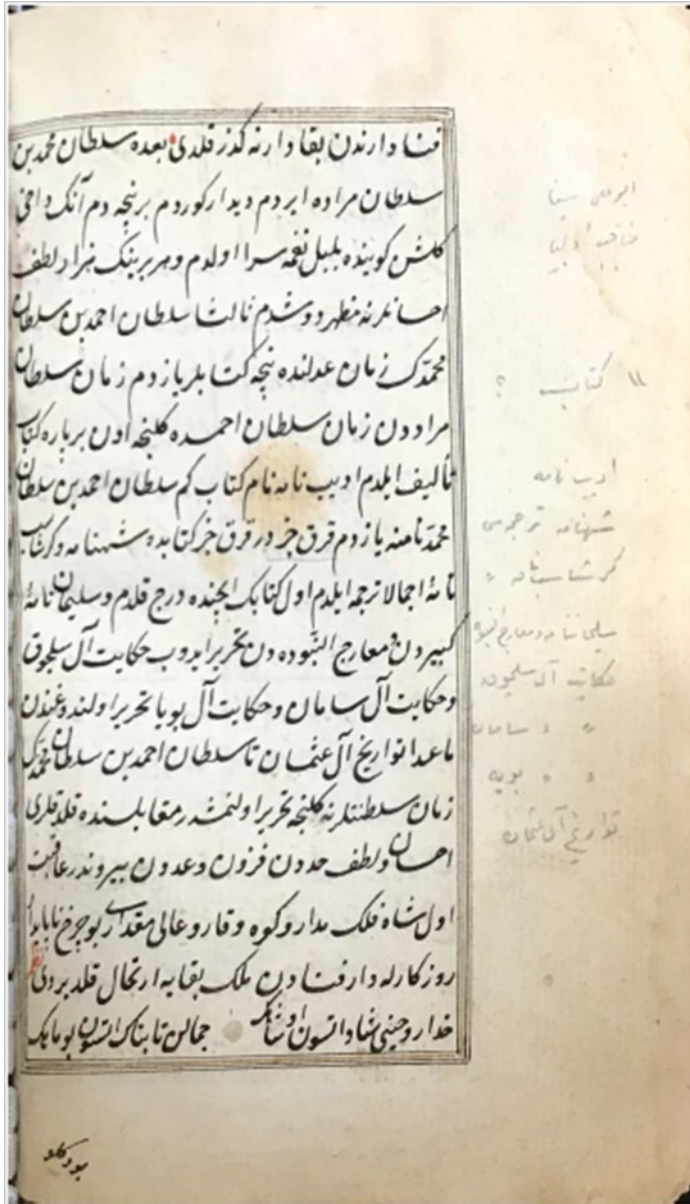

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection, Nr.332, 1b

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection, Nr.332, 2a

Medhî, Şehnâme-i Terceme-i Firdevsî, UCLA Library Special Collection, Nr.332, 3b.